

1945, 14. duben. Košice. — *Výzva pověřenectva SNR pro školství a osvětu ke slovenskému učitelstvu, aby mobilizovalo všechny síly k budování nové lidově demokratické Československé republiky.*

Končí sa šesťročné obdobie fašistického vladárenia na Slovensku. Červená armáda končí oslobodzovací boj slovenského národa, nezadržiteľne vyháňa nemeckých votrelcov a ich bratislavských napomáhačov. Oslobodzuje ďalšie kraje domoviny a náš národ chystá sa žiť novým slobodným životom. Rodí sa nová ČSR, v ktorej budú žiť bratské národy slovanšské ako rovný s rovným a v ktorej budú vnútorné pomery usporiadané podľa zásad ľudovej demokracie.

Aj my, slovenskí pedagógovia, učtujeme so sivákovskou kultúrou a školskou politikou, ktorá zodpovedala polokoloniálnemu postaveniu Slovenska voči hitlerovskej ríši. Táto politika bola proti osvete a vyššiemu vzdelaniu slovenského ľudu; ľudácki vládcovia dosadení Hitlerom obávali sa pripustiť ľud ku kultúre, aby neprehliadol svoje ponižujúce postavenie a nepostavil sa na odpor. Pod rúškom výchovy náboženskej a národnej usilovali sa všetkými prostriedkami snížiť jeho vzdelanie. Pocerkevnenie ľudových škôl podľa zákona č. 308/40 Sl. z., pripravovaný zákon o pocerkevnení škôl meštianskych, 50% pocerkevnenie škôl stredných, tendencia zrušiť meštianske školy a urobiť ich takisto ako stredné školami výberovými — sú niektoré z viacerých spôsobov, ktorými sa usilovali snížiť vzdelanie slovenského ľudu, aby tento neprestal počúvať nemeckých i domácich pánov. Veď otrok alebo poddaný nepotrebuje veľa vzdelania, hlavné je, aby poslušne a pokorne pracoval. Reakčná politika bratislavských zradcov prejavila sa výrazne práve na poli školskej výchovy.

Komu nezáleží na vzdelaní národa, tomu nezáleží ani na škole a učiteľovi. Vy, slovenskí učitelia a profesori, viete dobre z vlastnej skúsenosti, ako bol snížený váš stav; zruinovali vás po stránke hospodárskej, sociálnej i spoločenskej. Platili vás pod úroveň kvalifikovaného robotníka; vtedy, keď rozmanití arizátori, obchodníci i remeselníci plávali v hojnosti vojnovéj konjunktúry, museli ste sa kondíciami, vedľajším zamestnaním a poklonkovaním na všetky strany prebýjať životom. Vydali vás na pospas neoborníkom, ktorí rozhodovali o vašom ustanovení, preložení, potrestaní a prípadne aj neobmedzene špiclovali v učiteľských sboroch. Nútili vás do HG, HM, Ľudovej strany a zafažovali najrozmanitejšími funkciami (pravda neplatenými), ktoré vás stavali proti ľudu. Rozdelili vás na katolíkov a evanjelikov a potom štvili proti sebe. Rozpustili vaše demokratické odborné i stavovské združenia, pozbavili akejkoľvek možnosti protestu; v nanútených fašistických organizáciách bola vaša povinnosť len počúvať a platiť, právo nijaké.

Učiteľstvo bolo jedným z tých stavov, na ktorý doľahol zpiatočnický režim ľudáckych fašistov najťažšie. Jeho zruinovanie zapadalo výborne do protikultúrnej a protiškolskej politiky „samostatného“ slovenského štátu.

Dnes víťazná Červená armáda ženie Nemcov zo Slovenska a krachuje potupný režim bratislavských zradcov. V ťažkých podmienkach zafrontového vypätia síl kladú sa základy Ľudovo-demokratickej ČSR, začína ľudovo-demokratická politika hospodárska, sociálna i kultúrna a školská. V týchto historických chvíľach otvárajú sa skvelé perspektívy vzdelaniu, škole

Stránský: To vyjadřuje, že socialismus není třídní.

Kopecký: Kritisovali jsme na Slovensku, že řečeno: Rolnický pozemkový fond. My: Národní pozemkový fond.

Stránský: Neklamte sami sebe. Síla národa, která se projevila, v žádné třídě zvláštní není usídlena.

Gottwald: Třída buržoasie zradila.

Stránský: Navrhuje, abychom v úterý ve 2 hod. [pokračovali].

Majer: Upozorňuje, že vedle této dohody je tu už celá řada naléhavých věcí praktického postupu ve vládě.

Gottwald: My stagnujeme, zavádíme londýnské mravy.

Kopecký: Londýnské mravy v košické emigraci." [AÚD KSČ Praha, f. 68, inv. j. 14].

i učiteľstvu. Ľudovo-demokratický štát opiera sa o ľud, a preto bude mu záležať veľmi na jeho vzdelaní. Vzdelaný, omnoho vyššie vzdelaný ľud ako doteraz je predpokladom a zárukou demokracie; len vzdelaný a sebavedomý občan bude vedieť vládnuť. Výchova, vzdelanie, škola stávajú sa veľmi dôležitými záležitosťami štátu. Štát bude sa starať o školu ako nikdy dosiaľ, bude ju podporovať, dvíhať tak, aby mohla splniť požiadavku zvýšenia vzdelania najširších vrstiev národa.

Tým aj učiteľstvu svitajú nové časy. Význam učiteľa v ľudovo-demokratickej spoločnosti bude väčší, ako kedykoľvek predtým v minulosti. Aby mohol splniť svoje poslanie pri výchove slobodných občanov, bude vyzdvihnutý z hanobného postavenia, do ktorého uvrhla ho reakčná fašistická vláda. Bezodkladne sa zlepši hospodárske postavenie učiteľstva, ako jedna z hlavných príčin podlomenia tohto stavu. Učiteľov plat musí v budúcnosti zodpovedať významu, námahe a kvalifikácii práce, musí bez všetkých vedľajších zamestnaní stačiť na životné a kultúrne potreby inteligenta. Učiteľ bude samostatný. Nariadenie o poštátnení škôl je jedným z prvých prostriedkov, ktorým sa pozdvihne spoločenské postavenie učiteľa. Učiteľovi dostane sa vyššieho vzdelania, aby mohol lepšie svoje poslanie previesť; vysokoškolské štúdium stáva sa aktuálnym požiadavkom ľudovo-demokratickej spoločnosti. V záujme zlepšenia školskej a osvetovej činnosti bude učiteľ odbremený od rozličných, s výchovou priamo ani nesúvisiacich funkcií. Učiteľ bude sa venovať hlavne škole a len potom niečomu inému, musí raz navždy prestať stav, pri ktorom učiteľ ide sa roztrhať medzi rozličnými úlohami a neplní pri tom ani jednu dôkladne.

Slovenskí učitelia a profesori! Vaše výhliadky do budúcnosti sú skvelé, ale nezabúdajte, že Vaše miesto v budúcej ČSR upraví sa v smysle zásad, ktoré sme tu vytýčili, tým skôr a snadnejšie, čím skôr sa pustíte spolu s ľuďom budovať novú ľudovo-demokratickú spoločnosť. Preto k ľudu, od ktorého ste boli dosiaľ odtrhnutí! Chyťte sa hneď vo svojom prostredí do práce a nevyčkávajte na rozkazy shora! Vašu nečinnosť v dnešných časoch chápal by národ ako sabotáž a nepriateľstvo. Starajte sa predovšetkým o školu, na ktorej pôsobíte, zachraňte školský majetok a zariadte všetko, aby sa čím skôr zahájilo pravidelné vyučovanie! Pri oprave škôd spôsobených vojnou na školských budovách a ich zariadení nečakajte na úpravu z nadriadených školských úradov: v spolupráci s národnými výbormi zariaďte ihneď všetko potrebné. Vaša vôľa a láska k ľudovej demokracii prejaví sa najlepšie v dnešných mimoriadnych časoch činmi, iniciatívnou prácou. Keď už vyučujete, vyučujte v duchu ľudovej demokracie, v duchu nariadení Slovenskej národnej rady a podľa výnosov, obežníkov Povereníctva SNR pre školstvo a osvetu. Pro nedostatok pravidelného poštového spojenia nemožno ihneď riadiť školskú činnosť z centrálného úradu, preto i vo výchovných otázkach (rozvrh hodín, osnovy, učebné plány, metódy) počínajte si samostatné! Hlavné je, aby boli čím skôr odstránené výchovné školy minulosti a zameškanie v učebnej látke.

Popri Vašej odbornej činnosti a najmä kým nevyučujete, zapojte sa do budovateľskej práce v svojej obci a okolí; podporujte národné výbory, pomáhajte im v plnení ťažkých a zodpovedných úkolov! Nevyhýbajte sa nijakej práci, každá práca v prospech národa je dôstojná a čestná!

Pedagogovia, mobilizujte všetky sily do budovania novej ľudovo-demokratickej ČSR! Svojím elánom ukážte, že ste pochopili dnešné historické chvíle! Zakladá sa šťastná budúcnosť slovenského národa i šťastná budúcnosť a rozkvet učiteľstva, preto s chuťou a oduševnením do práce!

Povereník SNR pre školstvo a osvetu

Úradný vestník, 14. 4. 1945, čís. 3, str. 52-53.